Руслан ДОВГОШИЯ,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка (м. Тернопіль)
e-mail: okiki77777@gmail.com

Науковий керівник:
Оксана КІКІНЕЖДІ,
доктор психологічних наук, професор,
професор кафедри психології
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка (м. Тернопіль)

ШКІЛЬНА МЕДІАЦІЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ МІЖОСОБИСТІСНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ПІДЛІТКІВ

Сучасний освітній простір характеризується зростанням уваги до проблеми конструктивного врегулювання конфліктів, розвитку культури ненасильницького спілкування та формування безпечного освітнього середовища. Особливої актуальності ці питання набувають у підлітковому віці, коли міжособистісні відносини стають провідною сферою соціалізації особистості, а конфлікти з однолітками нерідко виступають важливим чинником особистісного становлення. У зв`язку з цим одним із перспективних напрямів удосконалення системи міжособистісної взаємодії в закладах освіти виступає шкільна медіація.

Відповідно до Закону України «Про медіацію» медіація визначається як позасудова, добровільна, конфіденційна та структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт шляхом переговорів. Хоча законодавче визначення насамперед стосується загальної сфери застосування медіації, його основні принципи активно використовуються і в освітньому середовищі (Закон України «Про медіацію», 2021) [3; 6].

У сучасній педагогічній та психологічній літературі шкільна медіація розглядається як система заходів, спрямованих на формування культури мирного врегулювання конфліктів, розвиток навичок конструктивної комунікації та відповідальної поведінки учасників освітнього процесу [2; 5; 7].

На відміну від традиційних дисциплінарних підходів, орієнтованих переважно на встановлення винуватця та застосування санкцій, медіація ґрунтується на принципах діалогу, взаємоповаги, добровільності та співробітництва [9].

Теоретичним підґрунтям шкільної медіації виступає відновний підхід (restorative approach), який передбачає відновлення порушених взаємин між учасниками конфлікту та усвідомлення ними відповідальності за власні дії. На думку Г. Зера (Zehr, 2015), відновний підхід спрямований не на покарання, а на подолання наслідків конфлікту через діалог, взаєморозуміння та пошук рішень, які задовольняють інтереси всіх сторін [1]. У такому контексті конфлікт розглядається не лише як негативне явище, а й як можливість для розвитку соціальної відповідальності та вдосконалення навичок міжособистісної взаємодії.

Особливого поширення в освітній практиці набула модель медіації однолітків (peer mediation), яка передбачає залучення спеціально підготовлених учнів до врегулювання конфліктів між своїми ровесниками. Дослідження засвідчують, що підлітки часто охочіше сприймають допомогу від однолітків, ніж від дорослих, що підвищує ефективність медіаційного процесу та сприяє формуванню довірливих взаємин у шкільному середовищі [8].

Важливим елементом упровадження медіації в закладах освіти є діяльність Шкільних служб порозуміння. Такі служби створюються з метою профілактики конфліктів, розвитку навичок мирного врегулювання суперечностей, запобігання булінгу та формування культури діалогу серед учнів. Досвід функціонування Шкільних служб порозуміння в Україні демонструє їх позитивний вплив на психологічний клімат учнівських колективів, зниження рівня агресії та розвиток соціальної відповідальності школярів [4].

Психологічна цінність шкільної медіації полягає в тому, що вона безпосередньо сприяє розвитку тих компонентів міжособистісної взаємодії, які були визначені в попередніх підрозділах дослідження. Насамперед це стосується комунікативного компонента. У процесі медіації підлітки опановують навички активного слухання, конструктивного діалогу, аргументованого висловлення власної позиції та врахування інтересів

співрозмовника. Саме ці вміння становлять основу ефективної комунікативної компетентності особистості.

Не менш важливим є вплив медіації на емоційний компонент міжособистісної взаємодії. Участь у медіаційних процедурах сприяє розвитку емоційної компетентності, емпатії, здатності усвідомлювати власні переживання та розуміти емоційний стан інших людей. Підлітки навчаються контролювати власні емоційні реакції, знижувати рівень агресії та конструктивно реагувати на конфліктні ситуації.

Значний потенціал шкільна медіація має також щодо розвитку поведінкового компонента міжособистісної взаємодії. У процесі медіації формується орієнтація на співробітництво, взаємну відповідальність і пошук взаємовигідних рішень. Такі моделі поведінки відповідають конструктивним стратегіям врегулювання конфліктів і сприяють формуванню соціально зрілої особистості.

Отже, шкільна медіація виступає не лише технологією врегулювання конфліктів, а й ефективним засобом розвитку міжособистісної взаємодії підлітків. Її використання створює умови для формування комунікативної компетентності, емоційної саморегуляції, емпатії та конструктивних моделей поведінки, що є важливими чинниками успішної соціалізації особистості в сучасному суспільстві. Саме тому впровадження медіаційних практик у закладах освіти доцільно розглядати як один із перспективних напрямів психологічного супроводу розвитку підлітків.

Список використаних джерел

1. Зер Г. Маленька книга відновного правосуддя / пер. з англ. Київ : Видавець Заславський, 2020. 80 с.
2. Калашник Н. Г., Гречанінова О. В. Шкільна медіація як інструмент формування безпечного освітнього середовища. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2021. № 75. С. 116–120.
3. Марина Ю. Ю. Закон України «Про медіацію»: основні положення та перспективи застосування. *Правничий вісник Університету «КРОК»*. 2023. Вип. 1. С. 108–113.

4. Матеріали Українського центру порозуміння щодо впровадження Шкільних служб порозуміння в Україні. URL: https://la-strada.org.ua/ (дата звернення: 24.06.2026).

5. Медіація в закладах освіти: методичні рекомендації для впровадження програм медіації однолітків та шкільних служб порозуміння. Київ : Український центр порозуміння, 2020. 64 с.

6. Про медіацію : Закон України від 16.11.2021 р. № 1875-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text (дата звернення: 24.06.2026).

7. Розвиток шкільної медіації : навчально-методичний посібник / за ред. українських фахівців з відновних практик. Київ, 2023. С. 309–323.

8. Johnson D. W., Johnson R. T. *Joining Together: Group Theory and Group Skills*. 12th ed. Boston : Pearson, 2017. 672 p.

9. Moore C. W. *The Mediation Process: Practical Strategies for Resolving Conflict*. 4th ed. San Francisco : Jossey-Bass, 2014. 704 p.